

Nr 695

Av herr **Larsson** i Hedenäset, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51, angående nomadskolväsendets organisation.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 51 förelägges riksdagen förslag innefattande vissa ändringar av nomadskolväsendets organisation.

I överensstämmelse med 1957 års nomadskoleutrednings betänkande föreslår departementschefen bl. a. att möjlighet till särskild undervisning alltjämt skall föreligga för samernas del, men samtidigt även att alla samer skall ges rätt att välja mellan reguljär undervisning i kommunala skolor och den särskilda nomadundervisningen. Den årliga lästiden vid nomadskolorna föreslås bli densamma som vid det reguljära skolväsendet, och den särskilda skolplikten för fjällsamerna ersättas med de allmänna skolpliktsbestämmelserna.

Departementschefens förslag i här berörda hänseenden torde inte behöva föranleda någon invändning. Vad däremot beträffar de därpå följande frågorna om nomadskolans lokala och regionala ledning liksom vilken särskild högstadieorganisation som bör organiseras synes förslagets ändamålsenlighet i åtskilliga hänseenden kunna ifrågasättas.

I fråga om nomadskolans lokala och regionala ledning föreslog nomadskoleutredningen att den skulle föras under och handläggas av de kommunala skolstyrelserna respektive länsskolnämnderna. Departementschefen däremot föreslår, att nu gällande organisation skall bibehållas. Det synes då påkallat att i korthet redovisa vad som för närvarande gäller härvidlag.

Nomadskolväsendet omfattar 9 skolenheter, spridda inom ett mycket stort geografiskt område. Uppagningsområdet har en längdsträckning som utgör mer än 800 km fågelvägen. Det sammanlagda elevunderlaget vid dessa skolor kan samtidigt för de närmaste åren för låg- och mellanstadiets vidkommande beräknas ligga omkring eller under 300.

Det fåtal vitt spridda skolenheter varom här är fråga sorterar i pedagogiskt, organisatoriskt hänseende direkt under kungl. skolöverstyrelsen och byggnaderna under kungl. byggnadsstyrelsen, båda med Stockholm som förläggningssort. Färdavståndet mellan skolanläggningarna och beslutande instanser blir självklart betydande. Det varierar mellan 695 km (Änge nomadskola) och 1 635 km (Karesuando nomadskola).

Ifrågasättas måste om en så långt driven centralisering kan vara påkallad. Så mycket mera måste detta ifrågasättas som de olika nomadskolorna är belägna inom rimligt avstånd från respektive kommuns skolledning och

byggnadskontor. Beträffande flertalet av nomadskolorna är ifrågavarande avstånd endast något 100-tal meter. Det synes mot bakgrunden av dessa förhållanden uppenbart, att vägande praktiska skäl talar för lämplig anknnytning av nomadskolorna till vederbörande kommuners reguljära skolväsande och därmed även i regionalt hänseende under respektive länskolnämnd.

Givetvis är de frågor det här gäller av den art, att inte enbart praktiska bedömningar bör tillmätas avgörande betydelse. Till andra problem som aktualiseras hör hur ett samiskt inflytande på nomadskolans ledning skall kunna åstadkommas. Mot nuvarande anordning med nomadskolefullmäktige, som enbart har en rådgivande funktion och som regel sammanträder endast en gång per år, föreslog nomadskoleutredningen att, vid en anknnytning av den lokala och regionala ledningen till kommunala skolstyrelser respektive länskolnämnderna, samerna i distrikt med nomadskola skulle medges rätt utse en representant med yttrande- och förslagsrätt i skolstyrelsen. Det synes oss uppenbart att samerna på detta sätt skulle få långt större möjligheter att följa frågorna och inverka på de slutliga avgörandena än då besluten fattas av ett ämbetsverk i Stockholm.

Av betydelse för berörda bygder måste vara ett gott förhållande mellan olika befolkningsgrupper. En betydande förbättring härvidlag har glädjande nog kännetecknat den senaste tiden. Då så skett är väl detta närmast en följd av en successivt ökad insikt om andras problem och därmed en växande förståelse för varandra. En anknnytning av nomadskolorna till de lokala skolstyrelserna vore säkerligen ägnad ge beröringspunkter och gemensamma angelägenheter, vilka ytterligare skulle fördjupa och förstärka den ömsesidiga förståelsen.

Det har diskuterats om nomadskolans anknnytning till berörda bygders reguljära skolväsande skulle få negativa verkningar i fråga om den särpräglade samekulturen och dess bevarande. Detta skulle då närmast orsakas av bristande förståelse från de lokala skolstyrelsernas och skolledningarnas sida. Som ovan anförts torde motsatsen närmast bli förhållandet. Ökade kontakter inom befolkningen och vidgad förståelse lär inte medföra sådana verkningar som på vissa håll befarats.

De nuvarande nomadskolorna avses fortsättningsvis organiseras för undervisning på låg- och mellanstadiet, medan högstadiundervisningen skall organiseras på särskilt sätt. Konstateras må att ett genomförande av den 9-åriga skolan även för låg- och mellanstadiet och framför allt vid övergången till högstadiet ytterligare aktualiserar en intimast möjlig samverkan mellan nomadskolan och den kommunala skolledningen. En viss samordning av undervisningen de olika stadierna emellan torde väl visa sig vara önskvärd. Samernas rätt till fritt val mellan de särskilda nomadskolorna och kommunernas skolor liksom principen om fritt val mellan till-

gängliga grupper och studievägar inom grundskolan måste som konsekvens förutsättas innebära, att eleverna vid nomadskolornas avgångsklass vid övergången till högstadiet fritt får välja mellan hemkommunens högstadieskola och den eller de högstadieskolor där undervisning i samiska ämnen meddelas. Detta förutsätter även att i orienteringen om skolgången genom högstadiet nomadskolornas elever bör ges objektiva informationer om skolgången och möjligheterna vid olika aktuella högstadier. Nomadskolan blir beroende av intima kontakter med det reguljära skolväsendet, och med bevarande av dess särdrag får nomadskolan som en huvuduppgift att meddela en utbildning likvärdig den som ges andra svenska skolbarn.

Det må poängteras att bland de remissinstanser som tillstyrkt eller intet haft att erinra mot utredningens förslag, att nomadskolorna skall underställas de kommunala skolstyrelserna respektive länskolnämnderna, återfinnes skolöverstyrelsen, länsstyrelserna och länskolnämnderna i de tre nordligaste länen samt lappfogdarna.

I enlighet med nomadskoleutredningens förslag synes riksdagen böra besluta att nomadskolornas lokala och regionala ledning föres under vederbörande skolstyrelse respektive länskolnämnd, att därvid samerna medges rätt att bli företrädare i vederbörande skolstyrelse enligt utredningens förslag och att staten liksom hittills skall svara för kostnaderna för nomadskoleväsendet.

Vad beträffar högstadiet har nomadskoleutredningen redovisat två alternativ för ernåendet av särskild undervisning.

I. Ett samiskt högstadium, förslagsvis lokaliserat till Gällivare.

II. Med utnyttjande av möjligheterna till gruppundervisning i särskilda ämnen beredes tillfälle till deltagande i undervisning i samiska ämnen vid ett antal reguljära högstadier. Jokkmokk och Kiruna har i så fall närmast diskuterats.

Medan utredningen stannat för att förorda alternativ II synes Kungl. Maj:t ge företräde åt alternativ I. Ur olika synpunkter kan Kungl. Maj:ts ställningstagande diskuteras.

Det må påpekas att försöksverksamhet med enhetsskola redan bedrivs i ett antal kommuner, där även nomadskolor är förlagda. Bland dessa skol-distrikt märkes t. ex. Jokkmokk. Däremot torde det såvitt är bekant dröja med grundskolans genomförande i Gällivare. Alternativ I torde då innebära att det tilltänkta samiska högstadiet ej kan komma till stånd förrän i samband med grundskolans genomförande och högstadiets uppbyggnad i kommunen. Detta måste då även innebära att under ett antal år framåt kan eventuella önskemål från enskilda elever om undervisning i samiska ämnen på högstadiet ej tillgodoses. Med ett beslut enligt alternativ II skulle däremot följa att sådana önskemål kunde tillmötesgås.

Observeras må att det här bl. a. gäller en bedömning av i vilken grad elev-

rekryteringen kommer att påverkas av det stora avstånd, som många elever får till ett samiskt högstadium, och den relativa närheten till hemkommunens. Det rör sig samtidigt här om ett så pass begränsat elevunderlag, att även rätt begränsade elevbortfall inverkar på organisationsmöjligheterna.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden synes det som alternativ II vore att föredraga, i vart fall i inledningsskedet. Därigenom ges möjligheter till ett tillgodoseende i takt med grundskolans genomförande av förekommande önskemål om särskild undervisning, och erfarenheter i fråga om elevtillströmning och den särskilda undervisningens uppläggning kan ligga till grund vid ett eventuellt senare inrättande av ett särskilt samiskt högstadium.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 måtte, med bifall i övrigt till propositionen,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att genomföra en sådan omorganisation av nomadskoleväsendet, att de särskilda nomadskolorna underställes vederbörande kommuns skolstyrelse och i regionalt hänseende respektive länsskolnämnd samt att samerna därvid medges rätt att bli företrädade i vederbörande skolstyrelse, allt enligt nomadskoleutredningens förslag;

dels ock beakta vad i motionen anförts beträffande särskild högstadieundervisning.

Stockholm den 20 mars 1962

Harald Larsson

i Hedenäset